

XITOIY TILIDA SAVDO-SOTIQQA OID TERMINLAR TAHLILI

Mavzuna Usmonovna Atamuradova

Samarqand davlat chet tillar instituti Sharq tillari fakulteti

E-mail: atamuradova0011@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada xitoy tilidagi savdo-sotiqqa oid terminlar, ularning tarjimasi, qo'llanilish sohalari, xitoy tilidagi terminlarning boshqa tillardagi terminlardan farqlari va ushbu terminlarni shu tilni o'rganuvchilarga o'qitishda o'ziga xos xususiyatlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: termin, zamonaviy xitoy tili, neologizm, uslub, lug'at, bozor iqtisodiyoti, tijorat xitoy tili, iqtisodiy siyosat, iqtisodiy atama.

Keywords: term, modern Chinese, neologism, style, vocabulary, market economy, commercial Chinese language, economic policy, economic term.

Savdo-sotiq sohasida xitoy tilini o'rganish zarurati O'zbekiston-Xitoy hamkorligining ustuvor yo'nalishlaridan biri savdo-iqtisodiy sohadagi, shu jumladan mintaqaviy darajadagi o'zaro hamkorlar bo'lib qolishi bilan izohlanadi. Bundan tashqari, iqtisodiy soha tili neologizmlar va o'zlashma so'zlar bilan faol to'ldirilmoqda.

Tilning uslubiy vositalarini tanlash bevosita kommunikativ vaziyatga bog'liq. Xitoy tadqiqotchilari ikkita asosiy uslubni ajratib ko'rsatadilar: so'zlashuv uslubi 口语体kǒuyǔtǐ va kitobiy uslub书面语shūmiànyǔ. Kitobiy uslub rasmiy savdo-sotiq sohasini o'z ichiga oladi. Bu uslub biznes muzokaralari paytida og'zaki nutqda, yozma ravishda - ish yozishmalar shaklida amalga oshiriladi.

Xitoy tilida quyidagi uslublar mavjud:

口语体kǒuyǔtǐ so'zlashuv uslubi

书面语体shūmiàn yǔtǐ kitobiy uslub.

Kitobiy uslub ham o'z o'rnida quyidagi turlarga bo'linadi:

1. 科研语体kēji yǔtǐ ilmiy- texnik uslub
2. 政论语体zhēnglùn yǔtǐ publitsistik uslub
3. 文艺语体wényì yǔtǐ badiiy uslub

¹ Ян Дэфэн. Связь китайского языка и культуры. Пекин, 2012. 69 с

4. 事务语体 shìwù yǔtǐ ish yuritish uslubi

Ish yuritish uslubi ham quyidagi qismlarga bo‘linadi:

法律语体 fǎlǜ yǔtǐ yuridik uslub

外交语体 wàijiāo yǔtǐ diplomatik uslub

商务语体 shāngwù yǔtǐ tijorat uslubi

Ko‘rib chiqilayotgan mavzu, asosan, xitoy tilining 书面语词汇 shūmiànyǔ cíhuì kitobiy uslubning 商务汉语词汇 shāngwù hànyǔ cíhuì tijorat uslubining lug‘atini o‘rganadi.

Tadqiqot uchun manbalar Pekin universiteti materiallari, shuningdek, “Xitoy tilida eng keng tarqalgan tijorat so‘zlari ro‘yxati” 商务汉语常用词表 shāngwù hànyǔ chángyòng cíbiǎo lardan keng foydalanildi. Ushbu ro‘yxatda kontent tahlili predmetiga aylangan tovarlar va xizmatlarni sotib olish va sotish sohasidagi maxsus lug‘at birliklari mavjud.

Paradigmatik jihatni hisobga olgan holda leksik birliklar tipologiyasiga bir nechta yondashuvlar taqdim qilindi: lug‘atni mazmun rejasi nuqtai nazaridan (sinonimiya, antonimiya) va ifoda rejasi (omonimiya) nuqtai nazaridan farqlash. Uslub nuqtai nazaridan, lug‘at qo‘llanish doirasiga qarab umumiy 通用词汇 tōngyòng cíhuì (uslubiy bo‘yoqlari yo‘q) va maxsus 专业词汇 zhuānyè cíhuì (uslub jihatdan ma’lum bir sohani nazarda tutadi) ga bo‘linadi.

Xitoy tili fani dunyodagi eng qadimiy fanlardan biri bo‘lib, uning keng toifali va kontseptual apparati turli mamlakatlar olimlari tomonidan qo‘llaniladi, u so‘zning asl tovush majmuasini aks ettiruvchi transkripsiyalangan shaklda yozilgan. Xitoy atamalarini transkripsiya shaklida qo‘llash amaliyoti ularning haqiqiyiligini, etimologiyasini saqlab qolish va asl xitoy atamalarini ilmiy muomalaga kiritish imkonini beradi. Mualliflar asl manbalar va iqtisodiy atamalarni tahlil qilib, ularni xitoy tiliga ham tarjima qilganlar:

“专用语言” zhuānyòng yǔyán maxsus til

“专用目的语言” zhuānyòng mùdì yǔyán maxsus maqsadli til

“社会主义市场经济专用目的语言” shèhuìzhǔyì shìchǎng jīngjì zhuānyòng mùdì yǔyán sotsialistik bozor iqtisodiyoti uchun maxsus til.

XXR bozor iqtisodiyotiga o‘tish davrida o‘zining sotsialistik bozor iqtisodiyoti nazariyasini ishlab chiqdi “社会主义市场经济专用目的语言” shèhuìzhǔyì shìchǎng jīngjì², rejali iqtisodiyotning avvalgi konsepsiyasi qayta ko‘rib chiqildi va bozor iqtisodiyoti nazariyasining asosiy asoslari tahlil qilindi. Islohotlar iqtisodiy munosabatlarning xarakterini asta-sekin o‘zgartirdi, iqtisodiy rivojlanish sur‘atlarini tezlashtirdi va shunga mos ravishda ushbu sohaga xizmat qiluvchi tilning o‘zgarishiga olib keldi.

Bu terminologik tizimlar mustaqil tizim sifatida olinishiga qaramay, ularni yagona tizimli shakllanishga birlashtiruvchi omil iqtisodiyot tili va uning xilma-xilligi– bozor iqtisodiyoti tili bo‘ladi.

Terminologiya nazariyasi nuqtai nazaridan diaxronik rejada bozor iqtisodiyoti iqtisodiy terminologiyasining rivojlanish xususiyatlari katta qiziqish uyg‘otadi. “现代汉语专用目的语言” xiàndài hànyǔ zhuānyòng mùdì yǔyánning rivojlanish tendentsiyalari Xitoy hukumati iqtisodiy siyosatining o‘ziga xos xususiyatlari bilan bog‘liq bo‘lib, ular ilgari yaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy potentsialni, bozor iqtisodiyoti yo‘lini, xalqning turmush darajasini oshirish va Xitoy Kommunistik partiyasida davom etayotgan islohotlarning barcha bosqichlarida nazoratni saqlab qolishda ifodalanadi.

Hozirgi vaqtda Xitoy iqtisodiyoti o‘zining milliy xususiyatlarini saqlab qolgan holda jahonning yetakchi iqtisodiyotiga aylandi. Xitoy iqtisodiyotining rivojlanish istiqbollari maxsus lug‘atni ratsionalizatsiya qilish va tartibga solish vazifasini qo‘ydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Вечканов, Г. С. Экономическая теория [Текст]. Учебник для вузов. — СПб: Питер, 2011.

Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь [Текст]. Словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. — 2-е изд., испр. — М.: ИНФРА-М, 1998.

Русско-китайский словарь общенаучной лексики [Текст] / Федеральное агентство по образованию, Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Тихоокеанский гос. ун-т»; [сост.: С. С. Нестерова и др.]. — Хабаровск: Изд-во ТОГУ, 2010.

Ян Дэфэн. Связь китайского языка и культуры. Пекин, 2012.

现代经济词典.中国社会科学院经济研究所编, 刘树成主编。南京: 凤凰出版社, 江苏人民出版社, 2004。488 页。

² 现代经济词典/中国社会科学院经济研究所编, 刘树成主编。-南京: 凤凰出版社, 江苏人民出版社. 2004, 898.